

Nogle Data om Rusland og dets Hungersnød.

Af

Marcus Rubin.

Den Kolos, man kalder det russiske Rige, har nu godt og vel 130 Mill. Indbyggere. Kolossen har flydende Grænser, d. v. s. man maa regne med et større eller mindre Areal, eftersom »Vasalstater« o. l. indbefattes eller udelades; men svarende til de 130 Mill. Indbyggere faa vi 22 Mill. qkm. (Kvadratkilometer), d. v. s. et Areal, der er henved sex hundrede Gange saa stort som det egentlige Danmark!

Selv om man kun betragter det europæiske Rusland, uden Finland men incl. Polen, faa vi et Areal paa godt 5 Mill. qkm., der ved Folketællingen 1897 havde 104 Mill. Indbyggere. Hvor der er Tale om Lande af en saadan Størrelse, maa Modsætningerne indenfor Landet i klimatisk, topografisk og derved ogsaa økonomisk Henseende være uhyre; om end store Dele saavel af Rusland som af det russiske Folk ere forholdsvis ensartede, rummer dog, som bekendt, det russiske Rige de mærkeligste Forskelligheder. Ikke mindst fremtræde jo disse i Befolkningens materielle og aandelige Livsvilkaar.

Hvor bekendte end disse Data og Forhold ere for enhver, maa man dog stedse paany levendegøre sig dem, naar man af en eller anden Grund kommer til at sysselsætte sig med Begivenheder fra russisk Samfundsliv. Saaledes er det i hvert Fald gaaet mig ved at læse om den ofte tilbagevendende Hungersnød i store Dele af Rusland. Er Rusland ikke et kornudførende Land og den sorte Jords Land? Hvor er da Hungersnøden, og i hvilken Udstrækning findes den? Det vil maaske interessere dette Tidsskrifts Læsere, til Belysning heraf, at erfare Størrelsen af Ruslands Høst og Kornudførsel i en vis Aarrække. Dog skal jeg først hidsætte nogle Data om Ruslands samlede Ind- og Udførsel og om enkelte andre Forhold vedrørende Ruslands Økonomi.

Det russiske Riges Handelsomsætning med Udlandet er af forholdsvis ringe Omfang. I Slutningen af 1890'erne udgjorde den aarlige Omsætning ca. 1200 Mill. Kr. for Indførselens, ca. 1400 Mill. for Udførselens Vedkommende, medens de tilsvarende Tal for Danmark vare henholdsvis 350 og 250 Mill. Kr. Saavel for Danmark som for Rusland vedrøre disse Tal kun Indførselen til Forbrug og Udførselen af indenlandske Varer, altsaa Specialhandelen; over for en dansk Handelsomsætning paa 600 Mill. Kr. staar altsaa en russisk paa 2600 Mill., det er $4\frac{1}{3}$ Gange saa meget, samtidig med at Rusland har en halvtreds Gange saa stor Befolkning som Danmark.

I og for sig behøvede en saa ringe Handelsomsætning med Udlandet som den russiske ikke at betegne en tilbagestaaende national Udvikling; den kunde

jo betegne en meget høj. Naar et Lands Areal udgør en Sjettedel af Jordens Landomraade, vilde det muligvis være i Stand til i saa væsentlig Grad at forsyne sig selv og være sig selv nok, at det kun udvekslede forholdsvis få Artikler med Udlandet; den moderne Protektionisme, omfattende baade Industri og Landbrug, maa jo egentlig have noget saadant til Grundlag, hvis den overhovedet i det lange Løb skal kunne hævdes. I nogen Grad gælder dette Forhold ogsaa for Rusland. Det producerer baade Is og Vin, det kan forsyne ikke blot sig selv, men ogsaa andre Lande med Landbo-produkter, og samtidig indtager det en ret anselig Plads i Rækken af Lande, der frembringer nogle af Industriens Grundartikler, saasom Jærn og Kul. Men i Hovedsagen hidrører dog Ruslands ringe Vareomsætning med Udlandet fra et uudviklet økonomisk Liv. De Artikler, det udfører, ere, som vi skulle se, i det væsentlige Raaprodukter, der ikke blot betales mindre godt, men ogsaa betale sig mindre godt, end om de udførtes i bearbejdet Stand som f. Ex. danske Landbrugsprodukter. Denne Udførsel forslaaer ikke til noget meget betydeligt Indkøb af fremmede Industriartikler, og Ruslands egen Storindustri er endnu kun af forholdsvis beskedent Omfang.

Dette sidste kan bl. a. ses af, at for Aaret 1893 — det sidste Aar, for hvilket der foreligger udførlige Op-givelser — angives den samlede Dampmaskine-Hestekraft til 380,000; ganske vist er heri altsaa ikke medregnet Anvendelsen af Elementarkraft (Vind og Vand), og i det følgende Femaar har Udviklingen været saaledes i Stigning, at Tallet paa Hestekraft synes at kunne forøges med en halvtreds Procent. Men selv i

saa Fald bliver Kraften ikke betydelig, naar man f. Ex. har i Minde, at i Danmark opgjordes ved Industri-tællingen i 1897 Dampmaskine-Hestekraften til 49,000; i Danmark faa vi saaledes 1 H. K. paa ca. 48 Mennesker, i Rusland 1 paa ca. 240 Mennesker, altsaa kun en Femtedel.

Størrelsen af Ind- og Udførsel til og fra Rusland i Specialhandel med Udlandet fremgaar, for de sidste 12 Aar, af følgende Tal:*)

	Indførsel Mill. Rubler**)	Udførsel Mill. Rubler**)
1888	390,7	784,0
1889	437,0	750,9
1890	416,1	693,4
1891	379,3	707,4
1892	403,9	475,6
1893	463,5	599,2
1894	559,6	668,8
1895	538,5	689,1
1896	589,8	688,6
1897	560,0	726,6
1898	617,5	732,7
1899	650,5	627,0

*) Efter de af det engelske board of trade udgivne »Statistical abstract for the principal and other foreign countries«, hvis Materiale i Reglen er officielt, d. e. leveret af de paagældende Landes statistiske Bureauer. — En stor Mængde Oplysninger om russisk Industri og Handel (baade udenlandsk og indenlandsk Handel, Markedshandelen m. m.) findes i: Russlands Industrie und Handel. Aus dem Russischen von E. Davidson, Leipzig 1901. De Data, jeg har kunnet kontrollere i denne Bog — som jeg spredtvis her har benyttet — stemme godt med andre foreliggende Opgivelser. Til Kundskab dels om hver enkelt Industrigrens Udvikling i Rusland, dels om Fabriklovgivningen og Handels- og Toldlovgivningen synes Bogen særlig nyttig.

**) Rublen før 1897 = 1 Kr. 80 Øre, 1897-99: 1 Kr. 90 Øre. Endvidere skal her anføres (jfr. nedenfor), at 1 Pud = 32,67 Pund, 1 Desjatin = 1,99 Td. Ld., 1 Tschetvert = 1,52 Tønde (Korn).

En ubetinget Tilvæxt træffe vi i Indførselstallene: i Aarene omkring 1890 andrager den aarlige Indførsel ca. 400 Mill. Rubler, i første Halvdel af 1890-erne ca. 500 Million, i anden Halvdel ca. 600 Million. Det sidste Aar, for hvilket der foreligger mig mere specialiserede Oplysninger, er Aaret 1898, og betragte vi da Indførselen i dette samt i det første Aar (1888) og det midterste (1893), faa vi følgende Oversigt:

	1888	1893	1898	1888	1893	1898
	Million Pud			Million Rubler		
Agerbrugsmaskiner og Maskindele	—	—	—	2,7	3,6	7,8
Cement og Jord	5,8	11,2	10,9	1,3	3,2	2,4
Kemikalier og Droguer ..	5,5	5,8	6,2	12,5	13,4	12,6
Kul og Kokes	106,3	122,4	182,8	13,1	14,4	17,5
Bomuld, raa	7,9	8,3	12,1	75,7	63,2	71,3
— , Garn	0,3	0,1	0,2	10,4	4,5	4,4
Kultjære m. m.	—	—	—	3,0	3,5	4,1
Maskiner og Dele deraf ..	1,7	2,7	8,4	16,5	25,2	70,3
Huder og Skind, raa	—	—	—	7,0	5,5	8,5
Gummiellastikum, Gutta-perka	0,2	0,3	0,5	3,4	6,6	11,3
Indigo	—	—	—	6,1	3,9	4,1
Kobber, uforarbejdet	—	0,8	1,0	0,4	10,1	8,1
Jærn i Blokke, Stænger, Plader etc.	8,7	13,4	26,0	10,8	16,4	25,4
Staal i Stænger etc.	0,6	2,1	4,5	2,3	5,3	7,1
Bly i Blokke etc.	1,3	1,7	2,2	2,9	3,7	4,4
Olier (ikke mineralske) ...	0,9	0,8	0,9	8,9	6,5	7,1
Planter og Frø	—	—	—	5,0	3,2	9,8
Silke, raa	—	—	—	2,8	5,3	9,3
— , Garn	—	—	—	9,0	7,0	1,2
Ud raa og Garn	0,9	1,3	1,7	25,4	29,3	36,2
Iøvrigt	—	—	—	171,5	229,7	294,6
Tilsammen ...	—	—	—	390,7	463,5	617,5

Ind under »Iøvrigt« gaar en Forbrugsartikel som The, af hvilken der importeredes 1,9 Mill. Pud i 1888 og 3 Mill. i 1898, til en Værdi af henholdsvis 33 og 45 Mill. Rubler.

Af de i Oversigten specificerede Varer skal jeg fremhæve »Maskiner og Dele deraf«. Den russiske Maskinindustri Produktion angives for Aaret 1896 at have haft en Værdi af 136 Mill. Rubler, d. e. $\frac{1}{20}$ af Værdien af hele den russiske Fabriks- og Mineproduktion i 1896 (2,7 Milliard Rubler). Men Maskinindustrien kan ikke holde Trit med den øvrige Industri stedse stigende Krav, og den udenlandske Maskinindustri er saa meget mere fremskreden, og ved sin Ensartethed og Masseproduktion saa meget bedre og billigere, at den kan overskride selv den russiske Toldtarifs Skranker og sende Maskiner og Maskindele — incl. Agerbrugsmaskiner — til Rusland til en samlet Værdi af 78 Mill. Rubler, d. e. langt over Halvdelen af, hvad den russiske Maskinindustri selv præsterer.

Af Stenkul og Kokes indførtes i 1898: 183 Mill. Pud; samtidig var Produktionen i Rusland selv 783 Mill. Pud. Forbruget pr. Individ i Rusland er herefter ca. 250 danske Pund, medens det i Danmark samtidig var 1600 Pund pr. Individ. Imidlertid benyttes der jo i Rusland som Brændstof, foruden Nafta, ogsaa, ligesom i Danmark, Trækul, Tørv og Brænde. I den russiske Fabriks- og Mineindustri anvendes Brænde til en Værdi af samme Størrelse som det anvendte Stenkuls Værdi, og da det russiske Skovareal kan antages at dække en 30,000 Kvadratmil, har man altsaa her et uhyre Brændselsmateriale. Skovene afgive imidlertid ogsaa et ufrivilligt Brændselsmateriale. Man bygger i

Rusland af Træ, og der regnes, at der i det egentlige europæiske Rusland (uden Polen) aarlig brænder 160,000 Huse til en samlet Værdi af 80 Mill. Rubler. Naar man tager Hensyn til, hvad der af Skovene medgaar til Huse, Skibe, Udførsel samt egentligt Brændsel — og det ringe Kulforbrug gør det klart, at det i alt væsentligt er Skovene, der afgive Brændselsmateriale — vil man forstaa, at der aarligt gøres et betydeligt Indhug i de russiske Skove. Alle Dele af Rusland egne sig imidlertid ikke lige godt til at være Genstand for en ubegrænset Rovdrift paa Skovomraadet, og det synes, at i en Del af Misvæxtdistrikterne har tiltagende Skovknaphed indvirket paa de meteorologiske og derigennem ogsaa paa Agerbrugsforholdene.

Til de øvrige Indførselstal skal jeg ikke knytte særlige Bemærkninger. De vedrøre, som det ses, hovedsagelig Raastofartikler — hvoriblandt en af Ruslands største Indførselsartikler, Bomuld, til en Værdi af 70 Mill. Rubler —, og for største Delen af dem gælder det, at de ikke omfatte Ruslands samlede Forbrug af den paagældende Vare, idet Forbruget suppleres med Landets egen Produktion. Samtidig med forøget Indførsel af de fleste af disse Varer, træffer man Nedgang i Indførsel af adskillige færdige Industriartikler, men det erkendes fra sagkyndig Side, at hvor det gælder de fineste og bedste Ting, vil man i Reglen være nødt til at indforskrive dem og betale dem med Udlandets Priser plus de enorme Toldtilslag. For de grovere Varers Vedkommende besørger den indenlandske Industri i stedse højere Grad Efterspørgslen, der imidlertid, paa Grund af den russiske Befolknings økonomiske Forhold, langt fra har det Omfang, man

vilde forefinde hos en vesteuropæisk Befolkning af samme Størrelse.

-- De foran anførte Tal for Ruslands Udførsel i Aarene 1888—1899 variere fra henved 500 til henved 800 Mill. Rubler, med meget store Afvigelser fra Aar til Aar og uden Regelmæssighed i Bevægelsen. Der har været Perioder før den her omhandlede, hvor Indførselen i visse Aar har oversteget Udførselen, men fra 1880'erne af har det modsatte været Tilfældet, indtil et Tilbageslag atter har fundet Sted i 1899. — Til Belysning af, hvilke Varer det er, Rusland hovedsagelig udfører, skal anføres følgende Udførselstal for 1898:

	Rubler
Heste.....	5,3 Mill. (57,500 Stkr.)
Hornkvæg, Faar, Svin.....	3,7 —
Fjerkræ.....	7,9 —
Smør... ..	6,6 — (616,000 Pud)
Æg.....	31,1 — (1,831 Mill. Stkr.)
Korn og Mel.....	370,9 — (458,917,000 Pud)
Klid.....	7,5 —
Hor, raa og Taver.....	56,0 —
Hamp, raa.....	8,9 —
Frøsorter.....	22,3 —
Oliekager.....	14,2 —
Træ, af alle Arter.....	57,5 —
Uld, raa, uspundet.....	6,7 — (889,000 Pud)
Svinebørster o. l.....	5,7 —
Læder og Huder.....	6,6 —
Pelsvarer.....	5,1 —
Færdige Klæder.....	1,2 —
Bomuldsmanufaktur.....	11,9 —
Kaviar.....	2,5 — (227,000 Pud)
Belysningsolier.....	26,4 — (68,021,000 Pud)
Raff. Sukker.....	15,4 — (7,294,000 Pud)
Spirituosa.....	1,9 —
Andre Artikler.....	57,4 —

732,7 Mill. Rubler

Af det hele Udførselsbeløb omfatter altsaa Korn- og Meludførselen lidt over Halvdelen (51 pCt.), og den største Del af de øvrige Varer er, som det ses, ligeledes Landbrugsprodukter fra Mark og Skov, fra Plante- og Dyreverdenen, i uforædlet eller halvforædlet Skikkelse. Hertil kommer andre Naturprodukter som Kaviar og Belysningsolie og endelig enkelte Industriartikler: raffineret Sukker, Bomuldsmanufaktur m. m., tilsammen kun af ringe Betydning baade i og for sig og i Forhold til Udførselens hele Omfang.

Se vi nu nøjere paa Hovedudførselsartiklen, Korn og Mel, finde vi følgende Tal for de 12 Aar 1888—99:

	Mill. Pud	Mill. Rubler	pr. Pud Rubel
1888	548,2	442,5	0,81
1889	466,7	376,3	0,81
1890	418,5	339,7	0,81
1891	391,4	354,3	0,90
1892	196,4	164,2	0,84
1893	404,0	296,0	0,73
1894	639,5	381,4	0,60
1895	571,7	335,9	0,58
1896	506,8	322,5	0,64
1897	489,1	353,9	0,76*)
1898	458,9	370,9	0,85*)
1899	345,8	260,4	0,80*)
	5440,0	4052,8*)	0,74*)

Man vil af denne Oversigt se, at Aarene med den største Udførsel have de laveste Priser. Saaledes finde vi f. Ex. for de to Aar 1891 og 1892 en gennemsnitlig aarlig Udførsel af 294 Mill. Pud, for de to Aar 1894 og 1895 af 607 Mill. Pud, og i hine Aar var Prisen

*) Ved Beregningen af Prisen pr. Pud har jeg forhøjet Rubelbeløbet i 1897—99 med $\frac{1}{18}$.

0.88, i disse 0,59 Rubel pr. Pud (ca. 4,8 og 3,2 Øre pr. Pund); en Stigning af Udførselen til godt det dobbelte gaar saaledes Haand i Haand med et Fald i Prisen til ca. to Tredjedele. Til hvilken Grad Udførselsmængde og Verdenspris her ere knyttede til hinanden fremgaar af, at svarende til Nedgangen i de russiske Kornpriser med 33 pCt. fra 1891—92 til 1894—95 staar en Nedgang i de danske Kapitelstaxter for de samme Aar med ca. 30 pCt.; det er i hvert Fald et Held for et Land, at det ikke kommer til at lide baade under Kvantitets- og Prisnedgang for sine væsentligste Udførselsartikler.

Imidlertid er selve Mængdeforskellen i Udførselen dog saa uhyre, at Prisforskellen saare langt fra kan opveje den. Udførselen af Korn i 1888 androg 278,3 Mill. Rubler mere end i 1892, og Ruslands samlede Udførsel gik fra 1888 til 1892 ned med 308,4 Mill. Rubler, en Formindskelse, der altsaa i alt væsentligt hidrørte fra Kornudførselens Tilbagegang. Paa samme Maade finde vi en Nedgang i Kornudførselen fra 1898 til 1899 paa 110,5 Mill. Rubler, samtidig med en Nedgang i den samlede Udførsel paa 105,7 Mill.; i andre Artikler end Korn er der altsaa en, om end ringe, Udførselsforøgelse, Formindskelsen skyldes Kornet, og det er denne Formindskelse, der har bragt Rusland i 1899 over i de merindførende Staters Række. Iøvrigt fremgaar det af den ovenstaaende Tabel, at der efter det daarlige Udførselsaar 1891 og yderst slette Aar 1892 atter foregik en Stigning i Udførselen; Kulminationen naaedes imidlertid allerede i 1894, og derefter har der fra Aar til Aar været Tilbagegang i Udførselen, indtil vi med Aaret 1899 faa det næstlaveste Aar i hele

Skalaen. Hvorledes staa nu disse Tal i Forhold til de russiske Høsttal?

I de sidste tretten Aar af det nittende Aarhundrede 1888—1900, var Udbyttet af Høsten i det europæiske Ruslands 60 Guvernementer (incl. Polen) følgende*):

Høsten i 1000 Pud af Korn- og Sædarter
(fraregnet Kartoffler og enkelte andre)

1888	2,800,000
1889	2,200,000
1890	2,105,000
1891	1,897,000
1892	2,322,000
1893	3,180,000
1894	3,158,000
1895	2,866,000
1896	2,932,000
1897	2,452,000
1898	2,867,000
1899	3,256,000
1900	3,171,000

gnstl. 2,731,000

Mellem Minimum og Maximum, Aarene 1891 og 1899, er der saaledes en Forskel af over 70 pCt. — fra 1,9 til 3,3 Milliard Pud —, og Svingningerne omkring Gennemsnittet er, som det ses, ganske betydelige. Hvilken Rolle det spiller for Rusland, om det

*) Tallene i den følgende Tabel saa vel som Høstudbyttetallene i de efterstaaende Tabeller (for Rusland som Helhed og enkelte Dele deraf) ere uddragne af hvert af de paagældende Aars officielle russiske Høststatistik. Dennes franske Undertitel er »Resultats généraux de la récolte en Russie« publié par le comité central de statistique au ministère de l'intérieur. — De øvrige positive Data i den følgende Fremstilling skyldes, foruden Haandbøger o. l., i det væsentlige Lehmann u. Parvus: Das hungernde Russland. Stuttgart 1900.

høster halvanden Milliard Pud mere eller mindre, behøver næppe at betones — Forskellen mellem Værdien af Høsten i 1891 og 1899 kan vel ansættes til henved 2 Milliard Kroner.

Efter Misvæxtaaret 1891 fulgte Minimumsudførselsaaret 1892, og efter de forholdsvis daarlige Høstaar 1897 og 1898 — hvis Gennemsnitshøst udgjorde 2,66 Milliard Pud aarlig, altsaa under Gennemsnittet af de tretten Aar 1888—1900, der indbefatte Misvæxtaarene i Begyndelsen af 1890'erne — fulgte det næstlaveste Udførselsaar i 1899. Der er saaledes, selvfølgelig, en vis Forbindelse mellem Høsten og Udførselen, og dog give de almindelige Tal for Ruslands Høst kun en mangelfuld Forestilling om gode eller daarlige Høstaar i Rusland og dermed ogsaa om Aarsagerne til større eller mindre Udførsel. Forholdet er jo nemlig det, at det russiske Rige vel hører under én Mands Scepter, men at det omfatter saa uhyre Territorier, at der kan være Hungersnød i en Del af Riget, samtidig med at der er Overflod i en anden, og at det af mange Grunde kan være vanskeligt nok at forsyne den ene Del fra den anden. Disse Forskelligheder ville vi søge belyste i det følgende.

For hvert af de 11 Aar 1890 til 1900 vil man i nedenstaaende Tabel finde angivet Høstudbyttet af Korn og Sædvarer, fraregnet Kartofler, i europæisk Ruslands samtlige 60 Guvernementer og i forskellige Dele af Rusland, der i særlig Grad synes udsatte for Misvæxtaar.

	1	2	3	4	5	6	7	8	
	Europæisk Rusland	Region Cen- tral-Volga	Gouvernement Samara	Region Ural	2-4 Tilsammen	Øvrige Rusland	5 i Procent af 1	6 i Procent af 1	
	Million Pud						%	%	
1890	2405	237	61	173	471	1934	19,6	80,4	1890
1891	1897	140	32	151	323	1574	17,0	83,0	1891
1892	2322	207	50	233	490	1832	21,1	78,9	1892
1893	3180	288	73	310	671	2509	21,1	78,9	1893
1894	3158	334	121	326	781	2377	24,7	75,3	1894
1895	2866	302	91	306	699	2167	24,4	75,6	1895
1896	2932	379	145	282	806	2126	27,5	72,5	1896
1897	2452	245	84	283	612	1840	25,0	75,0	1897
1898	2867	178	40	174	392	2475	13,7	86,3	1898
1899	3256	457	117	356	930	2326	28,6	71,4	1899
1900	3171	394	152	361	907	2264	28,6	71,4	1900
	30506	3161	966	2955	7082	23424	23,2	76,8	
gsntl.	2773	287	88	269	644	2129			

Region Central-Volga omfatter Guvernementerne Simbirsk, Saratov, Pensa, Kasan og Nishnij-Nowgorod med tilsammen 288,000 qkm. og (1897) $9\frac{1}{4}$ Mill. Indb.; Guvernementet Samara (i Region Nedre-Volga) har 151,000 qkm. med (1897) $2\frac{3}{4}$ Mill. Indb.; Region Ural omfatter Guvernementerne Wjatka, Ufa og Perm med tilsammen 608,000 qkm. og (1897) $8\frac{1}{3}$ Mill. Indb. Alle de her nævnte 9 Guvernementer have altsaa ialt et Areal af 1,047,000 qkm. med et Folketal af $20\frac{1}{3}$ Mill., d. v. s. 20,9 pCt. af hele det europæiske Ruslands Areal (incl. Polen, excl. Finland) og 19,5 pCt. af dets Indbyggertal.

I denne Femtedel af Rusland produceres, som det

fremgaar af Tabellen. $\frac{1}{4}$ af dets Høst. I de seneste Aar har der til de 19,5 pCt. af Indbyggertallet svaret 28,6 pCt. af Høsten, hvad der med andre Ord vil sige, at det forholdsvise Høstudbytte i disse Aar har været en halv Gang større end det forholdsvise Indbyggertal. Guvernementerne udgøre derfor en Del af Ruslands »Kornkamre«. Sagen kan ogsaa ses saaledes: i gode Aar høster Rusland af de her nævnte Kornarter ca. 3200 Mill. Pud og udfører deraf ca. 600 Million, tilbage bliver altsaa ca. 2600 Mill. eller 25 Pud pr. Individ; i gode Aar høstes der endvidere 40 à 50 Pud pr. Individ i de her nævnte Guvernementer, altsaa henved det dobbelte af det gennemsnitlige aarlige Forbrug pr. Individ. *)

Det vil heraf klart fremgaa, hvor stor Betydningen er af en Misvæxt i disse Dele af Rusland. Tabellen udviser, at en saadan Misvæxt ingenlunde behøver at falde sammen med daarlige Høstaar over hele Rusland: i de første Aaringer af 1890'erne var Høsten under Gennemsnittet saavel i de her nævnte Guvernementer som i det øvrige Rusland, og særlig udviser det sørgelige Aar 1891 den laveste Høst blandt de 11 Aar, saavel for hver af de særlige Dele som for »det øvrige Ruslands« Guvernementer — om end Deficitet var endnu langt større for hine end for disse —; men i 1898, der var et stærkt Misvæxtaar i de særlige Dele, finde vi fortrinlig Høst i »det øvrige Rusland«, saaledes at Høstaaret for Rusland som Helhed staar over Gen-

*) Femogtyve Pud pr. Individ regnes i Rusland som Landbefolkningens gennemsnitlige Normalforbrug af Korn til Føde, Foder og Udsæd. Et godt Høstaar vil altsaa tillade betydelig Udførsel og dog, naar By- og Landbefolkningen tages sammen, en rigelig gennemsnitlig Forbrugsmængde til Befolkningen.

nemsnittet. Dette forklarer, at ogsaa Udførselen i dette Aar nærmede sig Gennemsnittet, samtidig med at der i store Dele af Rusland var Misvæxt indtil Hungersnød.

Vælg vi et enkelt af Guvernementerne, Samara, hvis Indbyggertal 1897, 2,220,000, paa det nærmeste er lig Danmarks samme Aar, er det af Interesse at sammenligne dets Høst i de forskellige Aar med vort eget Lands. I Gennemsnit for 1890—1900 udgør den aarlige Høst, som det ses af Tabellen, 88 Million Pud, men Tallene slaa saadanne Kolbøtter, at det er tvivlsomt nok, om der er Mening i af de 11 Aar at danne et Gennemsnit.

I Aaret 1900 høstedes der 5 Gange saa meget som i Aaret 1891, og selv om vi af de 11 Aar udelade »de to højeste og de to laveste«, faa vi mellem de resterende et Spring fra 50 til 121, halvtredje Gange saa meget i det ene Aar som i det andet. Landbruget i Samara er en Kæde af Overraskelser —, mest af uhyggelige!

Naar man hermed vil sammenligne Forholdene i Danmark, kan man lægge til Grund de 22 Aar, for hvilke der er foretaget en ensartet, revideret Høst-opgørelse i »Statistiske Meddelelser« (4de Række, 2det Bind). Jeg har paa Grundlag af dennes Tal beregnet det samlede aarlige Udbytte af alle Sædarter m. m. og Hø pr. anvendt Td. Land, alt ansat i Kroner, og for at eliminere Betydningen af Pengenes vxlende Værdi er jeg gaaet ud fra Priserne i 1875—78 og har omsat Prisen paa Udbyttet pr. Td. Land, i Treaar ad Gangen, til den Pris, der vilde være fremkommen, hvis Prisniveauet 1875—78 havde holdt sig. I store Træk vil saaledes de udkomne Tal give et Billede af Vexlingen mellem

gunstige og ugunstige Høstaar i Danmark i de nævnte 22 Aar. Vi faa herefter:

Værdien af Høsten pr. Td. anvendt Areal,
med Priseniveauet 1875—78 som Grundlag

Aar	Kr.	Aar	Kr.
1875	113,4	1886	114,5
1876	103,6	1887	107,9
1877	96,5	1888	106,1
1878	101,3	1889	115,8
1879	94,0	1890	118,5
1880	120,7	1891	134,1
1881	103,4	1892	123,5
1882	107,6	1893	100,9
1883	111,2	1894	117,7
1884	108,8	1895	127,6
1885	116,4	1896	136,0

Medens der i Samara i Løbet af 11 Aar var en Forskel fra lavest til højest af henved 400 Procent, er her i Løbet af 22 Aar en Forskel fra lavest til højest af kun godt 40 Procent, og udelader man her som ovenfor »de to laveste og de to højeste Aar«, faa vi i atten Høstaar en Forskel fra Minimum til Maximum af 100,9 til 127,6 eller godt en Fjerdedel. Som Helhed samler Høstudbyttet i de 22 Aar sig tæt omkring Gennemsnittet 113 Kr. pr. Td. anvendt Areal: Minimum, i Aaret 1879, er $\frac{1}{6}$ under, Maximum, i Aaret 1896, er $\frac{1}{5}$ over Gennemsnittet, og Halvdelen af de toogtyve Aar ligger mellem fem Procent under eller over Gennemsnittet.

Aarsagerne til den uhyre Forskel, der giver sig tilkende mellem Høstresultaternes Ligelighed i Danmark og Uligelighed i Rusland, kunne være mangfoldige. Samara omfatter et Areal, der er fire Gange saa stort som Danmarks, med 18 Mennesker pr. qkm. mod 63 i

Danmark — saa at altsaa Beboelsestætheden i Danmark er halvfjerde Gange saa stor som i Samara (se vi bort fra København, tre Gange saa stor) —, og allerede dette peger hen paa en hel forskellig Kultur. De vidtstrakte Arealer i Samara have højst uensartede Vegetationsvilkaar, gennemgaaende er Regnmængden ringere end i Vesteuropa, Vegetationstiden kortere og derfor ugunstige Vejrforhold mere skæbnesvangre. Men disse og lignende Forhold i store Dele af Rusland forværres ved, at man har afdrevet Skovene, hvor det gjaldt om at bevare dem, og fremfor alt lider selv oprindelig fortrinlig Jord, deriblandt ogsaa »den sorte Jords« Arealer, under den extensive Drift, Mangel paa Gødning, Arbejde med højst primitive Agerdyrkningsredskaber, Ukendskab med rationel Vexeldrift og i det hele under en spredt, uoplyst og fattig Befolknings ringe Evne til at udnytte gode og afbøde slette Høstaaar. Alt dette tilsammen skaber Hungersaar selv i Kornkammerdistrikterne, Aaringer der blive saa meget mere skæbnesvangre for Befolkningen, som denne netop er henvist til sin Jord. Kalamiteten er af vidtrækkende Betydning for hele Rusland, som her skulde hente snart sin Ernæring, snart i hvert Fald sine Udførselskvanta, og som i Stedet derfor maa afgive uhyre Summer til Afbødning af den værste Nød.

Ligesom vi saa, at der i Rusland i 1898 viser sig ret god Høst, naar man tager Landet som Helhed, men Misvæxt i de særlig fremhævede Guvernementer, der omfatte $\frac{1}{5}$ af det europæiske Ruslands Areal og Folketal, saaledes finder man endnu langt stærkere Modsætninger, naar man gaar fra Guvernementer til Regeringsdistrikter og indenfor disse atter

deler mellem Bondeland og Godsejerland m. m. I Aaret 1898 var der i 82 Regeringsdistrikter, fordelte paa 15 Guvernementer, under 75 Procent af Middelhøst, denne beregnet som et Gennemsnit af Perioden 1883—97. De 82 Distrikter fordelte sig saaledes:

	Regeringsdistrikter, hvor Landbefolk- ningens samlede Størrelse udgør
0—25 Procent under Gennemsnitshøst	5,075,000
25—50 — — —	4,056,000
50—75 — — —	7,935,000
	<hr/>
	17,066,000

Naar vi ovenfor saa, at i Danmark havde selv det sletteste Høstaar kun $\frac{1}{6}$ under Gennemsnittet, vil man forstaa, at allerede en Høst med kun op til $\frac{3}{4}$ af Gennemsnittet er en saare knap Høst, og at en Høst med under $\frac{1}{4}$ af Gennemsnittet er en Ulykke af skræk-indjagende Omfang. Og saaledes var Forholdet i 1898 i Regeringsdistrikter med en Landbefolkning paa over 5 Million Mennesker! — En Høst op til tre Fjerdedele af Gennemsnitshøsten var Aarsudbyttet for Distrikter med noget over 17 Mill. Landboere, hvad der giver omtrent samme Resultat som det ovenfor anførte, hvor vi opgjorde de 9 Guvernementers Befolkning til godt 20 Million.

Fraregner man Udsæden, faar man for 1898 i for-annævnte Guvernementer følgende Høstudbytte pr. Hoved af Landbefolkningen: (se omstaaende Tabel).

I de ni Guvernementer var gnstl. Nettoudbyttet i 1898 ca. 13 Pud pr. Hoved af Landbefolkningen mod ca. 30 Pud i det foregaaende Femaar, og Oversigten viser, at man f. Ex. i Samara kun fik $\frac{1}{4}$, i Kasan kun

	1898 Pud	1893—97 gnstl. Pud
Simbirsk	8,57	30,29
Saratow	21,34	35,46
Pensa	23,35	29,47
Kasan	3,36	27,79
Nishnij-Nowgorod	13,92	18,60
Samara	8,75	33,34
Wjatka	14,07	35,38
Ufa	6,69	23,83
Perm	17,19	28,94

$\frac{1}{8}$ af Høstudbyttet i det foregaaende Femaar. Men disse Forhold skærpes, naar man særlig betragter Bondelandet indenfor de russiske Landdistrikter. I de fire Guvernementer, hvor Nettoudbyttet var lavest, finde vi et Nettoudbytte pr. Hoved af Landbefolkningen i Samara's Bondeland af 5,2 Pud, i Simbirsk's af 4,7, i Ufa's af 3,9 og i Kasan's af 2,9 Pud!

Samler man for 1898 Bondelandet under ét, finder man en Høst af under 5 Pud pr. Hoved for 6,7 Mill. Indbyggere, af 5—10 Pud for 5,9 Million og af 10—15 Pud for 3,8 Million Indbyggere, altsaa af under 15 Pud pr. Hoved for 16,4 Mill. Indbyggere.

En yngre russisk Statistiker har, til Belysning af Forskellen i Udbytte af Bondeland og Godsjord, og Udviklingen i saa Henseende anført følgende:

		Rughøst pr. Desjatin i Tschetvert'		Forskel pCt.
		i 1850'erne	i 1880'erne	
Udenfor den	Godsjord.....	6,89	8,14	+ 18,2
	sorte Jord } Bondeland ...	4,83	5,19	+ 7,5
D.sorteJords	Godsjord.....	6,26	7,07	+ 12,9
	Distrikter } Bondeland....	5,96	4,93	÷ 17,3

Forskellen er saaledes meget iøjnefaldende og kan udtrykkes derhen, dels at Fremskridtet for Godsjorden er større udenfor den sorte Jords Distrikter end indenfor disse, dels at Godsjorden yder saa meget mere end Bondejorden, at hvor hin har Fremskridt, har denne Tilbagegang — og dette indenfor den sorte Jords Distrikter.

Deler man Landbruget efter Bondekommuner og Godser, finder man gennemsnitlig for de 15 Aar 1883—97 ca. $\frac{1}{4}$ større Rugudbytte pr. Desjatin i sidstnævnte end i førstnævnte; i de nogleogtyve undersøgte Guvernementer udgjorde Udbyttet i de nævnte Aar ca. 32 Pud Rug pr. Desjatin i Bondekommuner mod ca. 40 Pud paa Godserne. I Virkeligheden er Forskellen imidlertid større, thi af Godsjorderne er en Del forpagtet ud til Bønder, og da denne Del gennemgaaende drives som Bondejord, men dens Udbytte gaar ind i Gennemsnittet ved Beregningen af Godsjordsudbyttet, vil det indses, at den direkte drevne Godsjord i Forhold til egentlig Bondejord giver et endnu langt større Udbytte end nys nævnt. Foretagne Beregninger udvise Misvæxtaar paa Bondejord hvert halvfjerde Aar, paa Godsjord hvert tiende; Misvæxtaar, der nærme sig Hungersnød, optræde efter samme Beregning kun undtagelsesvis paa Godsjord, men hvert tolvte Aar paa Bondejord.

For endnu at give en Ide om Udstrækningen af Bondejord i Forhold til Godsjord, skal følgende Tal anføres for Guvernementet Samara. Af Landboarealet i Samara tilhører:

Staten	11,2 pCt.
Kronen	6,3 —
Kirker og Klostre	0,4 —
Adelige Godsbesiddere	13,2 —
Borgerlige Godsbesiddere	8,4 —
Bondekommuner	60,5 —

Men da adskillig, navnlig af Statens og Kronens Jord er bortforpagtet til Bønder, er Bondedrift udbredt over ca. 80 pCt. af Territoriet.

En nærmere Fremstilling af Landboforholdene i Samara skal jeg ikke komme ind paa: man faar gennem de forhaandenværende Skildringer Indtryk af, at der gøres mange Forsøg paa at faa nogenlunde rationel Drift indført, men at det skorter paa Kundskab, Udholdenhed og Midler, og at man derfor ligeledes kun spredt, uregelmæssig og utilstrækkeligt anvender Gødning. Jo hyppigere Misvæxt, des slettere bliver naturligvis Forholdene, og Misvæxten i Aaret 1898 stod i nær Forbindelse med det særdeles daarlige Høstaar 1897.

Følgerne af en Hungersnød vise sig under alle de Former, Nød og Sult overhovedet frembringe hos Landboere. Hornkvæget slagtes, Udsædskornet fortares, Husene aftækkes, Skørbug og andre Hungersygdomme hæрге Befolkningen — i Guvernementet Samara var der fra Efteraaret 1898 til Foraaret 1899 officielt konstateret 25,000 Skørbugsyge —, Vandring bort fra de nødlidende Distrikter til Byer eller andre Steder i Landet sker skarevis o. s. fr.

Fra Stat, Guvernement, Kommune, private Organisationer — navnlig det røde Kors — private uorganiserede Kræfter o. desl. bringes Hjælp, fremfor alt Udsædskorn, men ogsaa Heste, Kreaturer, dernæst

naturligvis egentlig Brødkorn, og der oprettes Hospitaler, Huse for Hjemløse o. s. fr. Men der er ingen ret Samarbejde mellem private — hvem der endda tidt lægges Hindringer i Vejen — og det offentlige; og selve den offentlige Hjælp foregaar gennem et tungt arbejdende Bureaukrati, der ofte maa hente Ordre fra Central-administrationen, som atter saa sent som muligt vil erkende Nøden, og hvis Hjælp i højst reduceret Skikkelse naar til Bestemmelsesstederne.

Men naar der er Korn nok i Rusland som Helhed, endog til Udførsel i store Mængder — om end selvfølgelig mindre i slette end i gode Aar — kan der da ikke ske regelmæssig Forsyning til de kornmanglende Distrikter? Selvfølgelig bidrager det moderne Jærnbanelinienet til lettere Forsyning, end da dette ikke fandtes, og i 1898 havde Rusland (incl. Kaukasien, excl. Finland) 42,000 km. Jærnbane. Dette udgør dog kun, maalt i Forhold til Indbyggertallet, $\frac{1}{3}$, og, maalt i Forhold til Arealet, $\frac{1}{9}$ af Danmarks Jærnbanelinier, og de russiske Baner ere jo for en stor Del anlagte af strategiske Hensyn, og Jærnbanelinienettet selvfølgelig des mindre tæt, jo længere man kommer mod øst, og jo ringere Befolkningstæthed er.*) Dertil kommer daarlige Veje, til Tider af Aaret næsten ufremkommelige, og selv om naturligvis Vandvejene spille en betydelig Rolle, er en regelmæssig, endsige hurtig Forsyning dog udelukket; Transporten fra Korn-distrikter ud af Landet til Tysk-

*) Nogen Angivelse af Jærnbaneliniernes Længde pr. Gouvernement foreligger ikke, og nogen Oplysning herom har jeg ikke heller kunnet erfare ved direkte Henvendelse til den russiske statistiske Centralkommission, der erklærede ikke at have Materiale dertil.

land eller England, vil ofte foregaa langt lettere end til de Egne af Rusland, hvor der til en given Tid er Kornmangel.

I det hele taget maa man jo, naar Talen er om Rusland, regne med Forhold, vi herhjemme ikke ere vant til. Alene de ni Guvernementer, som ovenfor omtaltes, havde et Omfang af over 1 Million Kvadratkilometer — Tysklands og Frankrigs Landomraader tilsammen! — og en Forsyning med Levnedsmidler af saadanne Omraader under Nød og vanskelige Forhold frembyder jo uhyre Besværligheder, særlig under Hensyn til disse Strækningers ringe Beboelsestæthed, slette Kommunikationsmidler o. s. fr. Hertil kommer, at Misèren jo allerede indfinder sig, naar Befolkningen ikke kan sælge det Korn, den plejer at have i Overskud, og for hvilket andre Fornødenheder skulde indkøbes, næste Trin bliver, at den ikke har nok til sin egen Forsyning, og at den ikke har noget at købe for, sidste Trin bliver da, at den maa direkte hjælpes imod umiddelbar Hunger og Nød, og at denne Hjælp, som omtalt, i og for sig er utilstrækkelig og efter Organisationens Art og samtlige øvrige Forhold ikke tidligt og rigeligt nok kan naa hen, hvor den skal.

Det er godt nok med det uhyre Rige, dets Magt og dets Fremtidsmuligheder; naar et saadant Rige ikke har en gennemført decentraliseret Styrelse, ikke Frihed i Bevægelserne, ikke omfatter en dygtig og kundskabsrig Befolkning, da vil Rigets Magt og Herlighed ikke udelukke usigelige Ulykker i store Dele deraf, Dele, der ere omfattende nok til at danne Riger og Stater andetsteds i Verden.

Hvis det i Danmark skulde blive »Skik og Brug«

med fem eller ti Aars Mellemlum, at Høstudbyttet gik ned til Halvdelen eller derunder af det normale, vilde vi anse Landet for økonomisk fortabt. Hvad vil Følgen blive i Rusland? Hvilken Indflydelse ville de stadige Misvæxtaar faa for de paagældende uhyre Territorier og deres Millioner af Indbyggere? for Ruslands Kornexport til Ulandet? for de russiske Finanser? o. s. fr. — Man lærer et Par Tal i vore Skoler om Rusland, og man lærer nogle flere statistiske Data paa Universitetet. Hvad forslaar disse Tal, hvor meget kende vi til det uhyre Rige? Det gaar os som den russiske Bonde: Himlen er høj, og Czaren er langt borte, og der foregaar sikkert mere mellem denne høje Himmel og den russiske Steppe og sorte Jord, end de fleste af os drømme om.
